

POVIJESNI KRIST ILI KRIST EVANĐELJA?

Ova razmišljanja možda ne spadaju u područje povijesnih znanosti u užem smislu riječi, niti po samoj temi niti po načinu njenog obrađivanja. Pitanje o kojem razmišljamo mogli bismo nazvati graničnim, jer zadire i u povijest i u teologiju, posebno biblijsku teologiju. Nitko neće filozofu osporiti pravo razmišljanja nad poviješću, sve ako i nije povjesničar. Nešto slično je i s teologom, pogotovo ako se ovaj bavi biblijskom problematikom.

Svatko tko voli povijest, tko u njoj gleda život i rast svoga naroda, a ne samo hrpu kronoloških podataka i dobro sređenih dokumenata, ne može a da o njoj ne razmišlja kako bi bolje razumio sadašnjost. Jedino zahvaljujući ovoj povijesnoj dimenziji shvaćanja života čovjek može shvatiti i sebe samoga kao pojedinca koji, kao civilizirano biće, izrasta iz stoljetnog tijela koje se zove narod. To što je pojedinac izrastao iz jednog naroda i iz jedne određene kulture ni najmanje mu ne smeta da u svakom čovjeku gleda sebi slično biće, kao što ni ljubav prema vlastitoj obitelji ne smeta da se steknu prijateljstva izvan nje. Baš naprotiv.

Isus Krist je također pripadao određenom narodu i tome narodu, „sinovima Izraelovim”, najprije je propovijedao Radosnu vijest oslobođenja. Ali on isto tako želi da se to oslobođenje s istom snagom protegne na sve narode i, ne odrekavši se nikada svoje pripadnosti Izraelu – čak nije želio ni u kojem času napustiti teritorij svoje zemlje, – daje život da bi svi ljudi bili jedno. Nema u tome protivurječnosti, tu samo naziremo ono što možemo nazvati „povijesno” i ono što možemo nazvati „evanđeosko”.

Mi dakle govorimo o Isusu koji je bio rođen na jednom dijelu zemlje i umro u određenom trenutku povijesti. To je povijesni Krist.

Ali Isus je Krist zato što je bio „pomazan”, zato što je bio poslan da objavi „Radosnu vijest” među svim ljudima bez izuzetka; on je na poseban način prisutan onima koji vjeruju u Evanđelje i u tom smislu granice vremena i prostora ne znače ništa, kao da smo izvan povijesti. To je Krist vjere – ili – Krist Evanđelja.

Često se pojedini pojmovi suprotstavljaju jedni drugima zato što riječi ne mogu izraziti svu širinu i sav sadržaj pojma pa svaki pojedinac promatra samo određeni odsječak stvarnosti.

Tako se, eto, ne baš rijetko i ova dva pojma, povijesni Krist i Krist evanđelja, međusobno suprotstavljaju i kao da postoje dva Krista. Naš cilj je upravo u tome da objasnimo i, nadamo se, nadidemo tu prividnu suprotnost. Izlaganje, kako smo već

rekli, nema strogo naučno povijesni karakter, jer strogo povijesnih podataka i nema puno, ali ćemo se ipak sasvim pridržavati rezultata povijesnih istraživanja.

Imajući u vidu upravo ova dva načina gledanja koja smo gore spomenuli, poneki autori postavljaju pitanje: u kog Krista vjerujemo? Na žalost, mjesto jasnoće, za kojom ti autori idu, nastaje zbrka. Pitanje nije nipošto novo i postavlja se, istina u raznim oblicima, kroz cijelu povijest kršćanstva.

Iz činjenice da je Isus ime jedne povijesne ličnosti i da je Krist, što znači da je Bog po njemu učinio poseban zahvat u povijesti, nastaje za ljudski razum nesavladivo pitanje: kako pomiriti Isusovu povijesnu pojavu s njegovom posvemašnjom, nadpovijesnom prisutnošću?

Monofizitski pokret, kod kojeg se Isusova ljudska narav utapa i nestaje u božanskoj, i arijanizam, gdje nastaje potpuna podjela i nalazimo se pred dvije osobe koje kao da samostalno postoje svaka za sebe, samo su dva najpoznatija pokušaja nadilaženja ove teškoće. Sve do naših dana provlači se to pitanje u različitim oblicima.

Početak ćemo s mišljenjem onih kršćana, ili točnije rečeno teologa, za koje povijesna osoba Isusa Krista kao da i nije interesantna, važna je samo vjera u Evanđelje. Sličnost je dakle sa monofizitima očita. Način na koji se ovo pitanje postavlja, a i sam odgovor, ovise o vremenu, o slici svijeta i općim životnim pitanjima koja čovječanstvo u dotičnom vremenu zaokupljaju.

Spomenut ćemo samo jednoga predstavnika onih za koje Kristova povijesnost nije bitna. To je veliki mislilac s početka naše epohe, Soren Kierkegaard. On tvrdi da je sve ono povijesno i činjenično o Kristu za vjernika nevažno, indiferentno. Za vjernika je jedino važno da je Bog bio na svijetu i da je bio razapet.¹

Sigurno je da ima ljudi za koje je Krist običan čovjek kao i svaki drugi, revolucionar, humanist, borac za socijalnu pravdu itd. Mali broj je onih koji ovakve stavove naučno obrazlažu ili uopće o njima pišu, ali u svakidanjem životu ih često susretamo. Ovo isključivo naglašavanje Kristove povijesne uloge ne bi, međutim, trebalo voditi u drugu skrajnost pa da, želeći staviti naglasak na Evanđelje, umanjujemo važnost Kristove povijesne egzistencije.

Među velike pisce koji su se zanimali za Kristov život i, suprotno Kierkegaardu, smatraju da je povijesna ličnost Isusa Krista bitan element vjere, spada svakako i François Mauriac. On naglašava da ne može biti razdvajanja između povijesnoga Krista i onog do kojeg se dolazi vjerom. Krist iz Evanđelja ne odvodi od Krista iz Nazareta, dakle povijesnog, nego na njega upućuje.

„Poznavanje rijeke odvratilo je od mene svaku sumnju u sam izvor. Veliko drvo puno ptica omogućilo mi je da jednostavnim očima promatram gorušičino zrno.”² Na istom mjestu nastavlja Mauriac: „Priznajem da me nikad nije zahvatilo stanje duha (koje poštujem) onih ljudi koji ispovijedaju katolicizam i u isti mah odbijaju vjerovanje u realnog Krista.” Jasno da ovdje „realan” znači isto što i povijestan jer nitko ne može vjerovati u nešto sasvim nerealno. Nastavljajući istu misao Mauriac kaže: „Kad ne bih vjerovao u riječ jednog određenog čovjeka, rođenog pod Augustom i raspetog pod

1. S. Kierkegaard, *Philosophische Brocken*, Hamburg 1964; str. 94.

2. F. Mauriac, *Vie de Jésus*, Paris 1936, str. 13.

Tiberijem, kad bi čitava Crkva počivala na snu ili laži (što je u mojim očima isto), onda njezine dogme, hijerarhija, disciplina i liturgija ne bi za mene imali ni vrijednosti ni ljepote.” I tumačeći kako bi sve katedrale bez povijesnog Krista bile golema praznića, završava odlomak: „U slučaju rata bi me prozori katedrale u Chartresu, čija sudbina s pravom uznemiruje tolike ljude od ukusa, manje zanimali nego život najnižeg vojnika druge klase.”³ Bez obzira na to što nam se čini da je život bilo kojeg čovjeka ipak vredniji od svake katedrale i u svakom slučaju, ipak nam je sasvim jasno što Mauriac želi reći.

Ali što nam povijest govori o Isusu? Izuzevši Evandjelje i predaju, nema puno dokumenata koji bi spominjali Isusa Krista. Čak ni u sačuvanim dokumentima o životu kršćanske zajednice u prva dva stoljeća ne nalazimo dokaza koji bi nedvojbeno govorio da je Isus vlastito ime za Krista.

Svetonije u životopisu cara Klaudija (25, 4) spominje kršćane, ali govori samo o tome da je Klaudije protjerao iz Rima Židove koje je „Crestus” utemeljio. Sam za sebe ovaj podatak ne bi imao osobite vrijednosti jer ne znamo tko je taj Crestus. Obično se navodi i pismo namjesnika Plinija iz Male Azije, upućeno caru Trajanu, u kojem se govori o tome kako kršćani u koru naizmjenice pjevaju himne Kristu kao bogu.⁴

Isto tako ni svjedočanstvo koje ostavlja Židov Josip Flavije svi kritičari ne priznaju kao povijesni dokumenat koji bi dokazivao da je Isus povijesna ličnost.

Kod Tacita, međutim, nailazimo na pravo povijesno svjedočanstvo o osudi i smrti Kristovoj: „Da stane dakle na kraj tim glasovima, podmetne Neron krivce i stavi na najrafiniranije muke one koji su bili omraženi zbog svojih gadosti, a koje prosti narod nazivaše kršćanima. Ime im dolazi od Krista, koji, za Tiberijeva vladanja bi pogubljen po naredbi prokuratora Poncija Pilata.”⁵ Vidimo da Tacit govori strogo kao povjesničar i ne vidimo kako bi se moglo omalovažiti ovo njegovo svjedočanstvo a da se ne omalovaži i cijelo njegovo djelo. Što Tacit govori o „gadostima”, ne treba nas zbunjivati, jer on, malo dalje, govori i o borbi robova za oslobođenje pod vodstvom Spartaka kao o pošasti. Sama činjenica da su slobodni kršćani jeli zajedno sa svojim robovima, ili se molili s njima, bila je vjerojatno za Tacita prava gadost. Radi se o povijesti Rima i prirodno je da Tacit ne govori ništa o Kristovu rođenju ili djelima jer Krist nije bio poznat ni u Palestini do pred samu smrt. Isus nije vodio ratove, nije ni riječi sam zapisao niti se smatrao filozofom pa zato ni malo ne začuđuje da u povijesti onog vremena nema o njemu puno uobičajenih povijesnih tragova. Njegova smrt je ipak zabilježena i zato to svjedočanstvo ima posebnu težinu. Po svojoj smrti Isus je ušao u povijest.

Sva četiri evanđelista također nedvosmisleno navode Kristovu smrt pod Poncijem Pilatom, a optužba je bila politički motivirana, naime da se pravio židovskim kraljem. Budući da je Isus htio uspostaviti svoje eshatološko, nadpovijesno kraljevstvo, nije pobijao optužbu. Nije mogao odbiti naslov kralja da ne bi poricao svoju misiju, iako je taj naslov od tužitelja krivo shvaćen. Tako su se u njegovoj osobi povijest i nad-povijest na neki način ispreplele.

---

3. F. Mauriac, *Vie de Jésus*, str. 19.

4. Plinius, *Epist.* X, 96.

5. Tacit, *Anali*, XV, 44: izd. J. Kostović, str. 406.

Može se još postaviti pitanje da li Evandjelja mogu služiti kao povijesni izvori. U njima se, naime, naviješta eshatološko, nad-povijesno kraljevstvo. Istina je da u Evandelju nalazimo odjek apostolskog propovijedanja i predaje koja je živjela u prvobitnoj kršćanskoj zajednici, ali to nikako ne isključuje i povijesni elemenat. Predaja, prisutna u Evandelju, ne može isključivati povijesnu vrijednost i zato jer znamo s kojom su se vjernošću kod Semita pojedini događaji prenosili od usta do usta. Tako opet dolazimo do zaključka da tekstovi Evandelja vode do povijesnog Krista. Onaj koji je redigirao tekst Evandelja nije raspolagao samo jednom porukom o spasenju čovjeka, nego i s povijesnim događajima i riječima koje je povijesni Krist izgovorio. Pisano Evandelje je kao neka slika na kojoj ima više različitih slojeva, ali, dižući pojedine naslage, uz pomoć suvremene znanstvene kritike teksta, dolazimo do prvobitnih elemenata koji su vezani uz povijesnu osobu Isusa Krista.

Istina je da Bog traži vjeru, ali je isto tako istina da on djeluje u povijesti. U povijesti Bog prestaje biti samo puka ideja, on postaje konkretno Ti.

IVICA TOMLJENVIĆ

SUMMARY

Crist of faith or historical Christ? Some are of opinion that all historical facts concerning Christ are unimportant to believers (S. Kierkegaard), the others emphasize that the historical personality of Jesus Christ is the essential element of faith (F. Mauriac). What shall we then believe to: to the Gospel or to history? It is true that God demands faith but he acts in history. In history God ceases to be an idea, He becomes a real You.